

NEM HIBA

Szeptembertől

Intézménynevek, címek, több tagú földrajzi tulajdonnevek, közismert régies családnevek eltévesztése.

Idézőjel, gondolatjel, nagyzárójel, kettőspont, pontosvessző eltévesztése.

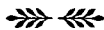
Idegen szavak hibás írása.

*

A fenti hibajegyzék talán nem teljes, és főleg tájékoztató jellegű. Arra azonban bizonyára alkalmas, hogy ennek alapján megkezdjük a fentebb már jelzett pontosabb és realisabb hibajavításunkat. Sajnos, mire e cikk megjelenik, lassan a tanév végére érünk, s így főleg szeptembertől tudjuk a gyakorlatban is kipróbálni. Talán vállalkozunk majd arra, hogy 1964 nyarán elkészítjük a 6. osztályos hibajegyzéket a fenti szempontok és beosztás alapján. Ehhez természetesen az kell, hogy a Tanterven kívül az Utasítás és a reformkönyv is mielőbb kezünkben legyen.

A *Kalmárné*-ajánlotta hármas, kettes és egyes hibaaláhúzási jelet használjuk mi is. A „nem hiba” kategóriába tartozó hibás szavakat — a széles gyakorlathoz híven — pirossal a hibás szó fölé írjuk helyes alakjukban. Ezeket a tanulókkal a javításban nem íratjuk le újra, csak megbeszéljük, nehogy a sokféle és nagy tömegű javítandó kapkodást, felületességet szüljön. Különben is az az elvünk, hogy a tanulók helyesírása a legdurvább, majd fokozatosan a legsúlyosabb hibák szelektív, kiemelt javíttatásával fejlődik kielégítő ütemben, nempedig úgy, hogy állandóan az „erdőt” irtjuk egyes „fák” helyett.

Az osztályozási — oldalakra szabott — normának *Kalmárné* cikkében jelzett mértékéhez jelen írásunkban nem térünk ki, így tehát arra sem, vajon az osztatlan vagy szaktanárral nem rendelkező iskolák számára nem elkedvetlenítő-e ez, s hogy helyes vagy helytelen volna-e — legalább is átmenetileg — több — pl. városi, falusi, tanyai, osztott, osztatlan, részben osztott — fokozat felállítása. Ez más kérdés, és kívül esik cikkünk érdeklődési körén.

JÓSA ZOLTÁN

NÉMETH ISTVÁN

főiskolai adjunktus

főiskolai adjunktus

Matt üvegre való vetítés és rajzolás a biológiai képletek és fogalmak kialakításának szolgálatában

A matt üvegre való vetítés és rajzolás korszerű szemléltető eljárást jelent a biológiai oktatás során is.* A kísérletek tanulsága szerint fokozható a vetített képek, különösen a színes képek minősége, ha a vetítő felületet a közvetlen fénytől mentesíteni tudjuk. Ez úgy oldható meg, ha a matt üveget tartó állvány megfelelő oldalára csuklós szerkezettel működő árnyékoló lapot teszünk. Az árnyékoló lap anyaga lehet karton, lemez avagy fémkeretre erősített sötét színű vászon. Tapasztalataink szerint az árnyékolás azt is elősegíti, hogy nemcsak a szemben, hanem az oldalt ülő

* Németh István: Vetítés és rajzolás matt üvegre a földrajz órákon. Módszertani Közlemények, 1964. IV. évfolyam, 1. szám.

tanulók is jól látják a képet. Árnyékolás nélkül ugyanis a fényviszonyok miatt nem minden szögből látható jól a kivetített kép.

Az árnyékoló felület előnye továbbá még az is, hogy a csuklós szerkezet segítségével a vetítő felületre hajlítható. Ezzel elérhető az, hogy a diafilmtekercs képeiből azokat, amelyeket nem akar a tanár vetíteni, az osztály nem látja. A vetítő tanár a matt üveg hátára ráhajlított árnyékoló lapon látja és ellenőrizheti a diafilmtekercs tovább hajtása során kivetített képeket, és pontosan be tudja állítani a tervbe vett új képet. A megfigyelendő kép beállítása után hajlíttja ki ismét az árnyékoló táblát, és ily módon a matt üvegen a tanulók azt a képet látják, amelyik az oktatás szempontjából szükséges. Ennek az eljárásnak a jelentősége elsősorban a figyelem irányításában és koncentrálásában mutatkozik. Tapasztalataink azt igazolják, hogy a közbeeső, az ismeretszerzés szempontjából felesleges képsorok a tanulók érdeklődését más és más irányba keltik fel, és ezáltal elterelik a figyelmet a lényeges megfigyelési feladatokról. Az ismertetett eljárással a közbeeső képeknek a gátló hatását küszöböljük ki.

Következőkben néhány típuspéldán hívjuk fel a figyelmet a matt üvegen való vetítés és rajzolás lehetőségeire és elveire az élővilág tanítása során.

A növényi és állati szövetek oktatása alkalmával a mikrofotografálás útján készített színes diaképek vetítése részleteiben is megismerteti a valósággal a tanulókat. A szövetek jellemzőinek, mint pl. a sejtfalak, sejtmagok kontúrjainak a matt üvegen való megrajzolása a vetített kép alapján nem jelenthet problémát a tanárnak. A rajz valóságos és hibátlan lesz. A vetítés megszüntetése, tehát a gép kikapcsolása után a tanulók a megismerendő szövet tipizált képét látják a matt üvegen. A kép minőségét, élességét fokozhatjuk azáltal, ha az árnyékoló felületet a matt üvegre ráfordítjuk. A vázlatrajz mint tipikus kép az észlelendő sajátosságokat élesen emeli ki. A kiemelt sajátosságok ily módon megmutatják és általánosítják a megismerendő szövet fogalmának lényeges jegyeit.

Az eljárás didaktikai elve az, hogy az elvonatkoztatás és általánosítás folyamat szemléletessé teszi a tanulók számára. Eddigi oktatásaink során éppen e téren mutatkozott hiányosság. A valóság demonstrálása után, sőt általában valóságos szemléltetés nélkül készítik el a tanárok a falitáblán az egyes szövetek tipizált rajzát. Ily módon az absztrakció folyamatában a tanulók gondolkodásában törés mutatkozik. Hiányzik ugyanis a konkrét és a tipizált kép közötti szerves kapcsolat. Az új eljárás éppen azt teszi lehetővé, hogy a konkrét valóságos képen való rajzolás a valóságos képen emeli ki az általánost. Ily módon az általánosítás és az absztrakció útja, iránya és módja a tanulók előtt szemléletessé válik. Az eljárás jelentősége továbbá a konkrét és tipikus képek emlékezetbevétele is. A konkrét kép látása felidézi a tanuló tudatában a tipikus képet, mert a képbe belelátja a tipikust, ugyanakkor a tipikus kép észlelése felidézi emlékezetében a konkrétet.

Hasonlóan elősegíti a képzetalkotások során az általánosítást és az absztrakciót a szervek tanítása alkalmával történő vetítés és rajzolás is. Például: a vese keresztmetszete részletes színes képének kivetítése és észleltetése után a lényeges részeket (kéreg-, velőállomány, piramisok, vesekelyhek, vesemedence, vesekapu) a tanár a képen kirajzolja. A vetítőgép kikapcsolása után, az előbb ismertetett módon, a rajz a szerv lényeges jegyeit emeli ki. Ezáltal a rajz elősegíti az általános képzett kialakulását, továbbá mivel ezek a lényeges sajátosságok a fogalomnak is lényeges jegyei, a vázolt módszer elősegíti a fogalomalkotás érdekében az absztrahálást is.

A gyakorlati megfigyeléseink alapján ez az eljárásunk kiküszöböli azokat az aránytalanságokat, amelyeket az egyes szervek felrajzolása során a tanárok elkövet-

nek. Az arányok kérdése nem egy esetben a szakszerűség problémája és egyben a képzet és fogalomalkotás alapja is.

Vetítsük ki a vöröshagyma hagymáját, vagy a káposztafejet, vagy ezek metszetképét. A vetített képbe rajzolja bele a tanár a hagyma- vagy a káposztafej lényeges morfológiai jegyeit. A vetítógép kikapcsolása után a rajzolt tipikus képben kiemelt lényeges jegyeiktől vezetett nyílak irányába írja fel a tanár a kiemelt jegyek szóképét. Ily módon az általánosítás és az absztrahálás a konkrét képtől a tipikus képig, ettől a fogalomjegyekig és a fogalomig teljes folyamatában szemléletesen bontakozik ki.

Hasonló módon alkalmazható a matt üvegre való vetítés és rajzolás a habitus képzetek kialakítása során is.

A matt üvegre való vetítés és rajzolás nemcsak az ismeretek nyújtása során játszik szerepet az oktatás korszerűsítésében, hanem sajátosan új színt visz be a képzetek és fogalmak ellenőrzésébe is. Ennek a módszernek igen változatos lehet.

Kísérleteink folyamatban vannak. Bízunk abban, hogy a vizsgálódások a továbbiak során is sok hasznos eredményt fognak hozni.

DOBCSÁNYI FERENC

szakvezető tanár

Az állítmány tanítása az általános iskola VII. osztályában

A tiszta fogalmak kialakítására a nyelvtanításban is nagy gondot kell fordítanunk. Ennek a fontos követelménynek csak akkor tudunk eleget tenni, ha tanításunk során mindvégig szem előtt tartjuk *a jelenségek összefüggésének dialektikus elvét*.

Amikor egy-egy új nyelvtani fogalommal ismertetjük meg a tanulókat, akkor feltétlenül ennek a szemléletmódnak kell érvényesülnie, hisz az összefüggések meglátatása nélkül „helyes fogalom- és ítéletalkotás nem lehetséges”.

E célravezető szemléletmód mellett azonban lényeges az is, hogy *az ismeretnyújtás és a gondolkodás fejlesztése szerves egységben történjék*. Csak így lesznek képesek tanítványaink, hogy a fogalomalkotás munkájában aktívan és tudatosan részt vegyenek, hogy ismeretük tudatos ismeretté váljon.

Nézzük meg, hogyan is érvényesül ez a két fontos elv a nyelvtani fogalomalkotás mindennapos gyakorlatában. Ennek bizonyítására *Az állítmány és fajai* c. tanítási egységet választanám a VII. osztályos tantervi anyagból. Mellőzném az óra teljes bemutatását, csupán annak fő mozzanatait: a szemléltetést, az elemzéssel végzett általánosítást és az ismeretek gyakorlati alkalmazását érinteném.

Minden nyelvtan órának, így ennek az órának is, fontos mozzanata *a már meglévő ismeretek felidézése*. A fogalomalkotás tulajdonképpen már ezzel a lényeges mozzanattal elkezdődik, amikor is felmérjük, mi az, amit már tudnak a tanulók a szóban forgó nyelvi jelenségről, és mennyiben szilárdak, megbízhatóak ezek az ismeretek. Ezt figyelmen kívül hagyni mindenféleképpen helytelen gyakorlat lenne.

Így az állítmány fajainak megtanításánál is a már meglévő ismeretekre kell támaszkodnunk. Deduktív eljárással először is az alsó tagozatban tanultakat kell felidézniük. (Valamennyi mondat miből épül fel? Miért a szó mondatainak építőanyaga? Mivé válnak a szavak a mondatban? Mi a különbség a szó és mondatrész között? Milyen mondatrészeket ismersz? Melyikkel kezdjük a mondatelemzést? Mi a kérdőszava? Milyen mondatrész az állítmány?)